

המבנה של בתי המשפט הרגילים הוא ב – 3 ערכאות (רמות)

משפט רגיל

סוג העבירה : פלילי (עוון, חטא ופשע) / אזרחי:

- פשע עד 7 שנות מאסר.
 - עד סכום קנס מסוים שנקבע ע"י החוק.
- מקום : כל עיר

משפט מחוזי

ערכה 1 – עבירות פליליות אזרחיות שבית משפט השלום אינו יכול לשפוט (מעל 7 שנות מאסר וקנס כספי גבוה)

- ערכה 2 – ערעורים ממשפטים של בית משפט השלום.
מקום : ירושלים, ת"א, חיפה, באר שבע (דרום) ונצרת (צפון). הרכב : שופט עד 3 שופטים.
בחודשים האחרונים הוחלט להקים בית משפט מחוזי נוסף לאזור המרכז שיוקם בפתח-תקווה.

בית המשפט העליון

מקום : ירושלים.

הרכב : 3 שופטים עד 9 שופטים. במקרים ייחודיים אף 11 שופטים. היה משפט אחד בו התכנסו 13 שופטים.

ההחלטה המתקבלת היא סופית, במקרים ייחודיים עושים דיון נוסף בו משתתפים 9-11 שופטים.

פועל בשני תפקידים:

- ערעורים על הערכאה 1 או 2.
- כבית משפט גבוה לצדק.
- כאשר המדינה מבקשת לעתור נגד אזרח פונים לבג"ץ (בית דין גבוה לצדק)

בג"ץ (בית דין גבוה לצדק)

מטרה : להגן על זכויות האזרח, האדם, הדמוקרטיה ואופי היהודי של מדינת ישראל. בג"ץ מכונה "כלב השמירה של הדמוקרטיה", בייחוד במצב הנוכחי, בו אין למדינת ישראל חוקה. אם חוקים אחרים סותרים את 2 חוקי היסוד כבוד האדם וחירותו, חופש העיסוק, בג"ץ יכול לפסוק לביטולם של אותם חוקים, מלבד חוקי היסוד, מכיוון שהם הכי עליונים (יש להם "פסקת הגבלה").

- עותר – האדם שפונה לערעור (עתירה) כנגד הערכה 1 או 2.
- עתירה – מתקבלת בלשכת שופט בית המשפט העליון ובמקרים דחופים בביתו. הוא יחליט האם להביא את העתירה בפני הרכב של 3 שופטים שיחליטו האם לקבל את הערעור או לא.

ההבדלים בין בג"ץ לשאר בתי המשפט

1. המערכת השיפוטית של בג"ץ שונה משאר בתי המשפט במדינת ישראל בכמה בחינות: בג"ץ אינו פועל ביוזמתו אלא כאשר פונים אליו והעתירה אליו נעשית באמצעות עתירה בכתב.
- בג"ץ פועל באמצעות צווים שונים נגד רשויות המדינה (נתבעים) ונגד כל מי שממלא תפקיד ציבורי. הצדדים נקראים עותר (במקום תובע) ומשיב (במקום נתבע).
 - בין היתר יכולים השופטים להוציא "צו על תנאי" שמשמעותו עצירה זמנית של כל פעילות הרשות ומזמין את הרשות הנידונה להופיע בפני בג"ץ ולהשיב על הטענות בתוך 30 יום. אם הרשות אינה מתייצבת בפני בג"ץ הצו הופך להחלטי.
 - כאשר יש זכויות מתנגשות- במקרה שכזה, בית המשפט פועל ב- "שיטת האיזונים / ברמת הסבירות"- מי שנפגע יותר הוא הצודק, ולכן יש לבוא לקראתו יותר מאשר הצד השני במשפט.
 - לא ניתן לערער על החלטת בג"ץ.
 - בבג"צ אין תביעה אלא עתירה, עותר ומשיבה.
 - פסק דין - בבג"צ אין פס"ד, אין עונש. יש החלטה.

ברשות בג"ץ מספר צווים שונים

צו הביאס קורפוס - צו שחרור - הבאת עצור לפני בית המשפט העליון כדי שיסביר מדוע מעצרו בלתי חוקי. באמצעות צו זה בית המשפט נותן לרשות הוראה לחרר אדם ממעצר או מאסר בלתי חוקי.

- *צו עשה ולא תעשה* - בית המשפט נותן לרשות (הנתבעת) הוראה לעשות מעשה שהרשות חייבת לעשות למען האזרח או מורה לה לא לעשות מעשה מסוים.
- *צו איסור וצר בירור* - צווים לבתי משפט מיוחדים, כאשר בג"ץ סבור כי החלטה של בית משפט זה הייתה לא חוקית או לא סבירה.
- *צו איסור* - מורה לגוף שיפוטי כלשהו שדן בנושא להימנע מלדון או להפסיק לדון.
- *צו בירור* - קובע כי על בית המשפט לבטל דיון או החלטה שניתנה שלא כדין.
- *צו "מי שמך"* - צו זה יכול למנוע או להפסיק כהונה או מינוי של אדם לתפקיד ציבורי אם הוא לא מתאים לתפקיד או שנבחר בניגוד לכללי הבחירה.

תפקידיו של בג"ץ

- הגשת סעד לקבוצות מיעוט, לאדם או למוסד במדינה אם הוא סבור כי הרשות הממשלתית פעלה שלא בצדק, חרגה מסמכותה, נהגה בשרירותיות, הפלתה לרעה או פעלה שלא בתום לב.
- להגן על זכויות אדם ואזרח וזכויות קבוצה גם אם אינן מעוגנות בחוק.
- בהיעדר חוקה וחוקי יסוד משמשים פסקי הדין של בג"ץ כתקדימים משפטיים. פסיקה זו נעשית ע"י שופטים בעלי גישה אקטיביסטית.
- בג"ץ עוסק בעיקר במשפט חוקתי ורואה עצמו כממונה העליון על שמירת עקרונות היסוד של מדינת ישראל כגון עיקרון שלטון החוק.
- בג"ץ הוא מהמוסדות העיקריים בהגבלת השלטון.